

מדד השימוש בחומרים ממוחזרים במשרדי הממשלה ובחברות הממשלתיות

תמוז תשע"ג יוני 2013

גלעד אוטרובסקי ואסף רוזנבלום
אדם טבע ודין

אדם טבע ודין

אדם טבע ודין אגודה ישראלית
להגנת הסביבה (ע"ר)

Israel Union for Environmental Defense

תקציר

הוראת החשב הכללי באוצר בעניין שימוש בחומרי בניה ממוחזרים

כפועל יוצא מהחלטת ממשלה משנת 2003, ביום 2.3.10 נכנסה לתוקף הוראת החשב הכללי (הוראת תכ"ם 7.12.8), שעניינה העדפת שימוש בחומרי בנייה ממוחזרים במסגרת ביצוע פרויקטים של תשתית.

הסעיף המרכזי בהוראה זו הינו סעיף 4.2, הקובע כי בהתקשרויות לצורך הקמת תשתיות, הכוללות שימוש בחומרי מחצבה כחומר מילוי מובא, ואשר ניתן להשתמש בהן בחומרי בנייה ממוחזרים, יכלול עורך המכרז, בתנאים להשתתפות במכרז, **תנאי המחייב שימוש ב- 20% לפחות מחומר המילוי כחומר בנייה ממוחזר.**

מדד השימוש בחומרי בנייה ממוחזרים

אדם טבע ודין ערכה מדד, אשר בוחן את החברות ואת משרדי הממשלה לפי מידת השימוש בחומרים ממוחזרים ומציג את פעילות הגופים בתחום המיחזור במשק הבניה והסלילה.

1.1. תוצאות המדד

מקרא:

מתקיים	לא מתקיים	אין שימוש
--------	-----------	-----------

בקרה ופיקוח	חובה במכרזים	שקיפות ושיתוף	20% חומ"ז	
				נתיבי הגז הטבעי לישראל בע"מ
				"נתיבי ישראל" – החברה הלאומית לתשתיות תחבורה
				רכבת ישראל
				רשות הטבע והגנים
				חלד - חברה ממשלתית עירונית לשיקום דיור ופיתוח
				ערים חברה לפיתוח עירוני בע"מ
				משרד הבינוי והשיכון
				חברת החשמל לישראל
				מקורות *
				נתיבי איילון בע"מ
				חברת כביש חוצה ישראל
				החברה הממשלתית להגנות ים

				המלח
	ראה הערה		ראו הערה	חברת פארק אריאל שרון ***
				משרד התיירות
				רשות מקרקעי ישראל
				קק"ל
				המשרד לשרותי דת
				החברה הממשלתית לתיירות
				משרד הביטחון/צה"ל
				משרד החינוך
				משרד התחבורה
				משרד האוצר**

* נמסר כי הופעל פיקוח בנוגע לשימוש בחומר מקומי
 ** נמסר בע"פ כי ישנה חובה במכרזים אולם לא הוצג סעיף לדוגמא כפי שהובטח. כמו כן, נרשם שיתוף פעולה מצד מינהל הדיור הממשלתי בלבד. המידע שנתבקש בנוגע למכרזים בינמשרדיים שבאחריות משרד האוצר לא הומצא עובר לפרסום המדד.
 *** חברת פארק אריאל שרון היא מקרה חריג, היות שמעצם מהותו, פרויקט שיקום הר חיריה מוגדר כפרויקט הכולל שימוש בחומרי בניה ממוחזרים. לפיכך, פעילות החברה איננה בת השוואה לפעילות הגופים האחרים ברשימה.

מסקנות

א. הוראת התכ"ס איננה מיושמת בפועל

- **אין חיוב בהוראות המכרז:** למעט שתי חברות (נתיבי ישראל ורכבת ישראל), אף אחד מן הגופים המשתתפים לא דיווח על הטמעת הוראת התכ"ס כתנאי מחייב במסמכי מכרזים ממשלתיים.
- **אין שימוש בפועל בחומרי בניה ממוחזרים:** אין ולו חברה או משרד ממשלתי בודד אשר דיווחו על מכרז רלוונטי שבו נעשה **בפועל** שימוש בחומרי בניה בשיעור של 20% ומעלה מכלל חומר המילוי המובא.
- **משרדי הממשלה אינם לוקחים אחריות:** מן הממצאים עולה שמשרדי הממשלה לא פעלו ליישום הוראת התכ"ס בדרך זו (כך למשל, משרד החינוך המעניק הרשאות תקציביות להקמת מבני חינוך¹; משרד התחבורה, המתקצב פרויקטים של תחבורה; המשרד לשירותי דת, הקובע קריטריונים לתמיכה בפיתוח בתי עלמין²; משרד התיירות, התומך בפרויקטים תיירותיים).

¹ בתשובת משרד החינוך צוין כי הנושא ייבחן בשנת 2013 לצורך קבלת החלטה בדבר ההנחיות שיש להנחות את הרשויות הנתמכות בכספי המשרד.

² מתשובת המשרד לשירותי דת עולה כי לא היו מודעים לנושא. לדברי סמנכ"ל המשרד, התבחינים לשנת 2013 כבר פורסמו, אך הוא התחייב לבצע פנייה לגופי הקבורה הרלוונטיים ולהסב את תשומת ליבם לנושא הנדון. עוד ציין, כי לקראת פרסום הקריטריונים לשנת 2014 יינתן לנושא דגש.

ב. העדר ניהול, בקרה ואכיפה

אי קיום הוראת התכ"ם נובע בין היתר מחוסר ניהול של נושא השימוש באגרטים. בהעדר מנגנון מסודר של בקרה ופיקוח על הקבלן המבצע (לרבות איסוף נתונים ואסמכתאות על השימוש בחומ"ז בפועל) הדבר פשוט אינו מתבצע.

ג. חוסר שקיפות ציבורית ואי שיתוף פעולה

המדד סוקר 22 גופים שלטוניים בסך הכל. מבין הגופים שהתבקשו להשתתף במדד, רק 12 שיתפו פעולה ומסרו מידע.

המלצות

א. קידום החלטת ממשלה חדשה, אשר תחיל באופן ישיר את חובת השימוש בחומ"ז גם על משרד הביטחון ועל החברות הממשלתיות (באמצעות אימוץ ההוראה בדירקטוריון החברות); תקבע נהלי בקרה ודיווח על יישומה בפועל; תחדד את חובתם של משרדים, התומכים תקציבית בגופים המבצעים פרויקטים של בניה וסלילה, להתנות את התמיכה התקציבית ביישום הוראת התכ"ם.

ב. קידום תיקון לחוק חובת המכרזים, אשר יאפשר ויחייב התקנת תקנות לקביעת שיעור המינימאלי המחייב של חומרי בניה ממוחזרים מכלל חומרי הבניה הכלולים במכרזים ממשלתיים, את הנסיבות והתנאים למתן פטור מן השימוש בחומרי בניה ממוחזרים, דרכים לעידוד הצעות לשימוש בחומרי בניה ממוחזרים במידה העולה על שיעור המינימום המחייב, ואת אמצעי הדיווח, הפיקוח והבקרה הנדרשים להבטחת השימוש בפועל בחומרי הבניה הממוחזרים.

ג. שילוב חובת השימוש בחומ"ז וחובות בקרה ודיווח בתכניות מכח חוק התכנון והבניה.